

วัฒนธรรม กับ สุขภาพ

ดร.ประชาธิป กะทา

นักวิจัย แผนงานวัฒนธรรมกับความเสี่ยงสุขภาพ
สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

วัฒนธรรม
Culture

ระบาดวิทยาวัฒนธรรม
Cultural epidemiology

ความเสี่ยงสุขภาพ
Health risks

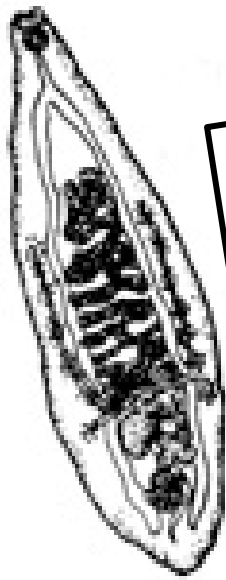
ความอ่อนแอเปราะบาง
Vulnerability

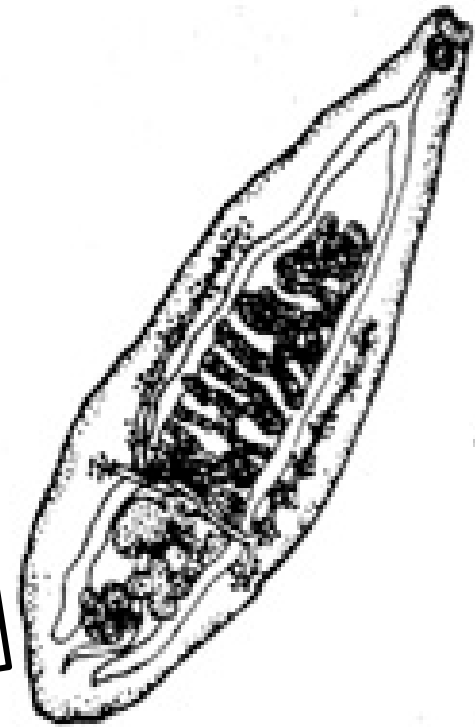
TODAY'S TALK

วัฒนธรรม

- วัฒนธรรมชาติพันธุ์ Ethnic culture
- วัฒนธรรมมวลชน Popular culture
- วัฒนธรรมประดิษฐ์ Invented culture
- วัฒนธรรมลูกผสม Hybrid culture
- วัฒนธรรมกลุ่มย่อย Sub-culture
- วัฒนธรรมเจ้าหน้าที่ Professional culture

Culture & Ethnicity

วัฒนธรรม — ค่านิยม คุณค่า บรรทัดฐานและกฎระเบียบทางสังคม
ที่สมาชิกในกลุ่มวัฒนธรรมยึดถือปฏิบัติ และมีบทบาทในการกำกับ
วิถีชีวิตและพฤติกรรมทางสังคม

ชาติพันธุ์ -- กลุ่มคนที่มีวิถีวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน
และสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน

Popular Culture

Hot
package

เสริมจมูกเกาหลี
ทำตาสองชั้น
ฉีดไขมันทั่วหน้า
290,000 บาท

เติมเต็มคำว่าเพื่อน

ทำให้รักแร้ขาว...ไม่臭เรื่องยาก

A close-up portrait of a young man with blonde hair, wearing a blue patterned shirt, with a cigarette in his mouth. He has a serious expression and a small red mark on his forehead.

โซนิย่า

สูตรนางร้าย

กลายหุ่น

- ✓ เมิร์นกระจาย
เหมือนได้ออกกำลังกายทั้งวัน
- ✓ โยมนักรจุย
กำจัดไขมันเก่า ป้องกันไขมันใหม่
- ✓ พอมจริง
- ✓ ไมโยโย
- ✓ พิวดสไตส์ เปล่งปลั่ง

FC BARCELONA
REGIONAL PARTNER

10 ปีชีวิต... 10 ปี
// 6 มาป //
แค่ 10 // 6 มาป //

รูปถ่ายโดย: ทีมงาน SONYA
101 www.facebook.com/soniyaworld

2 สูตรใน 1 กล่อง
เข้า-เย็น

ทลายหุ้

- 2 สูตรใน 1 กล่อง
เข้า-เย็น

Invented Culture

Invented
Culture

Invented Culture

ตรวจสอบด่วน!! แบบนี้ก็ได้หรือ?? หนุ่มอ้างตัวเป็น ร่าง...
ตรวจสอบด่วน!! แบบนี้ก็ได้หรือ?? หนุ่มอ้างตัวเป็น ร่างทรงฟอปปูไบรอัน โอคอน...

TNEWS.CO.TH

นะโมเทอโรโบ ลัมโบ ปอร์เชอระระหะโต สัมมาเฟอร์รารี ไนตรัสหิโต เมอร์เซเดส
เบนซ์พารุตัสสะ ปีเอ็มยันทุนนิมิตตัง แอสตันมาร์ตินระสะ โคนิกเซ็กกัะกะวะวันตัง
สระระนัง มาเซราติมะสะนี สปอยเลอร์นะมามิ เคฟล่าสะวะตัง

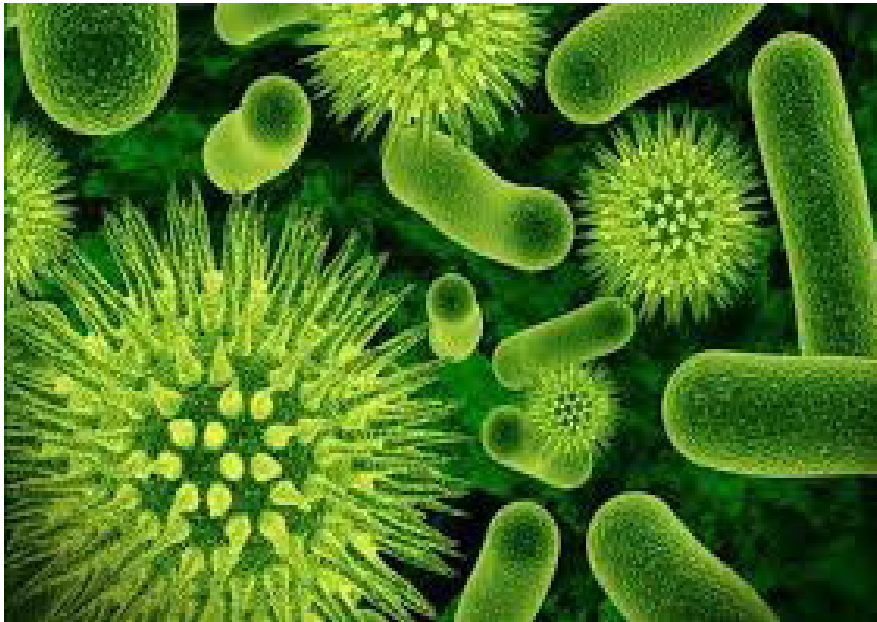
Hybrid Culture

Sub- Culture

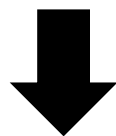
Professional Culture

ระบบคุณค่า แบบแผนความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติของเจ้าหน้าที่
ในการสร้างความรู้และออกแบบแผนงานโครงการพัฒนาด้านสุขภาพ

ระบาดวิทยา

Epi = บน/ระหว่าง Demo = ประชาชน Logos = การศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับประชากร

- ศึกษาการกระจายตัวของโรค (distribution)
ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล สถานที่ และเวลา กับปัญหาสุขภาพ
- ศึกษาตัวกำหนด (determinants) หรือปัจจัยเสี่ยงสุขภาพ

ระบาดวิทยาวัฒนธรรม

- ระบาดวิทยาความรู้ท้องถิ่น (Lay epidemiology)
ความหมาย การตีความ คำอธิบายความเสี่ยงสุขภาพ
บนพื้นฐานโลกทัศน์วัฒนธรรมคนท้องถิ่น
- ระบาดวิทยาชุมชน (Popular epidemiology)
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหา ควบคุม
ป้องกัน ปัจจัยเสี่ยงสุขภาพ

“ความอ่อนแอประการบาง” ความรู้สึกว่าตนเองไว ง่ายต่ออาการเจ็บป่วย โรคหรือเคราะห์ร้าย มักสะท้อนผ่านความรู้สึกอ่อนล้า ก้าว และกังวล

“ความเสี่ยง” มีความหมายที่กว้าง โดยทั่วไปหมายถึงสิ่งที่จะนำไปสู่อันตราย
เคราะห์ร้าย หรือความไม่มั่นคงแน่นอน

“ความเสี่ยงทางระบาดวิทยา”

เกิดจากการคิดคำนวณค่าความเป็นไปได้ทางสถิติว่าปัจจัยเสี่ยงสุขภาพหนึ่งๆ จะนำมาสู่การเกิดโรคใดโรคหนึ่งในประชากรกลุ่มเสี่ยง

แหล่งที่มาของ“ความอ่อนแอเปราะบาง”ต่อความเสี่ยงสุขภาพ

1. คุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล (Trait-based vulnerability)

โดยดูจากประวัติการเจ็บป่วย โรคประจำตัว กรรมพันธุ์ครอบครัว และชนชั้นทางสังคม

2. การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ชีวิต (State-based vulnerability) ส่งผลทำให้เสียสมดุลร่างกาย เช่น ฤดูฝนจะเสี่ยงต่อโรคมาลาเรีย หรือ สภาวะเปราะบางในหญิงตั้งครรภ์ เด็ก คนชรา ฯลฯ

3. ปัจจัยกระตุ้นหรือเสริม (Vulnerability to illness transformation and flare-up) ส่งผลให้อาการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยกลับรุนแรงขึ้น หรือกลับมาเป็นซ้ำ เช่น การทำงานหนัก ขาดแคลนอาหาร ไร้ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

แหล่งที่มาของ“ความอ่อนแอเพราะบาง”ต่อความเสี่ยงสุขภาพ

4. การสะสมความเสี่ยงในร่างกายเพิ่มมากขึ้น (Cumulative sources of negativity) เช่น สารตกค้าง สารพิษ เชื้อโรค ที่สะสมเป็นระยะเวลานานในร่างกาย ส่งผลให้ร่างกายอ่อนแอเพราะบางทำให้ง่ายต่อการรับรู้ของความเครียดต่างๆ ฯลฯ

5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโอกาสเสี่ยง (Vulnerability based on exposure to risk information) เช่น การรณรงค์ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก สร้างการรับรู้เกี่ยวกับความน่ากลัวของโรคที่มักเกินความเป็นจริงให้กับกลุ่มเสี่ยง ฯลฯ

6. สถานที่ที่สร้างความรู้สึกอ่อนแอเพราะบาง (Place-based vulnerability) เช่น สถานที่บางแห่งมีมลพิษ โรคระบาด หรือที่พักอาศัยของกลุ่มที่ถูกตีตราจากสังคม (นิคมโรคเรื้อน) ฯลฯ

*Leaving 30 minutes early on
Friday?*

Yes we can!

PhDrink

June 21st // 17:30

Atrium Café (Binnengasthuis 5)

Social Meaning of Health Risks

HEALTH RISKS VS SOCIAL RISKS

“ความเสี่ยงสุขภาพ”

อันตราย ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับร่างกาย
สุขภาพ จากการที่ “กลุ่มเสี่ยง” เข้าไป
เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเสี่ยงสุขภาพ

“ความเสี่ยงทางสังคม”

การสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคม
อัตลักษณ์ทางสังคม จากการที่ “กลุ่มเสี่ยง”
ลด ละ เลิก ความเสี่ยงสุขภาพ

“การจัดลำดับความเสี่ยงสุขภาพ” (Hierarchies of risks)

การประเมินผลกระทบ และการตอบสนองต่อความเสี่ยงสุขภาพ
โดยนำบริบทอันหลากหลายแวดล้อมเข้ามาร่วมวิเคราะห์

“การลดอันตราย” ในชีวิตประจำวัน

Harm reduction from below

การลดอันตราย..ในมิติทางสังคมวัฒนธรรม

- “การลดอันตราย” เป็นวิธีการพื้นฐานที่มนุษย์ในทุกวัฒนธรรมใช้เพื่อ “ป้องกัน” ความเสี่ยงสุขภาพ และเป็นส่วนหนึ่งของระบบความเชื่อวัฒนธรรมสุขภาพท้องถิ่น
- “จัดการควบคุม” ไม่ให้อาการเจ็บป่วยมีอาการรุนแรงขึ้น
- “ส่งเสริมสุขภาพ” ให้ร่างกายจิตใจแข็งแรงไม่เจ็บป่วย

ตัวอย่างการลดอันตรายในชีวิตประจำวัน

- คนเอเชียดูแลสุขภาพด้วยการเลือกรับประทานอาหารภายใต้ทฤษฎีร้อน-เย็น เพื่อปรับสมดุลของธาตุในร่างกาย (ดิน น้ำ ลม ไฟ)
- เลือกกินอาหารที่ช่วยลดการเกิดแก๊สในกระเพาะ ขับเสมหะ และป้องกันพยาธิ ซึ่งจะเป็นสาเหตุการเจ็บป่วย

ตัวอย่างการลดอันตรายในชีวิตประจำวัน

หลังฉีดยาฆ่าแมลง ชาวสวนในประเทศอินเดียจะทาน้ำมันมะพร้าวทั่วตัว ขณะที่ชาวนาในภาคเหนือของไทยจะทานยาปฏิชีวนะ เพื่อลด “ความร้อน” ของร่างกายที่เกิดจากสารพิษของยาฆ่าแมลง

คนอินเดียที่สูบบุหรี่สมุนไพร (beedie cigarette roller) จะรับประทานวิตามินโทนิค (vitamin tonic) และฉีดวิตามิน บี 12 เพราะเชื่อว่าช่วยลดอาการอ่อนเพลีย และป้องกันวัณโรค

Harm Reduction

Mark Nichter

“แนวคิดการลดอันตราย เชื่อเชิญให้เราใส่ใจต่อความหลากหลายของเทคนิค
วิธีการที่ผู้คนมีประสบการณ์และตอบสนองต่อความเสี่ยงสุขภาพ ทั้งระดับ
ปัจเจกบุคคล ภายในกลุ่มทางสังคม และกลุ่มในวัฒนธรรมย่อย”

Multiple Risk Behaviors

- “สุขภาพ” และ “ความเจ็บป่วย” ของคนๆ หนึ่ง เป็นผลลัพธ์จากพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ ที่มากกว่า 1 พฤติกรรมอยู่เสมอ
- “พฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพร่วม” มี “แบบแผน” และ “พลวัต” ไปตามเงื่อนไขบริบทชีวิตและลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล (กรรมพันธุ์ อุปนิสัย)

ตัวอย่างงานศึกษา: เด็กวัยรุ่นเพศชาย ไม่สนใจเรียน และมีความกดดันจากวัฒนธรรมชาติพันธุ์ เริ่มต้นสูบบุหรี่มวนแรกตอนอายุ 11 ปี พออายุ 16 ปี พบว่า จะมีพฤติกรรมเสี่ยงร่วมเพิ่มขึ้นเป็น 16 พฤติกรรมเสี่ยง

Multiple Risk Behaviors

